

Tungkol Saan ang Modyul na Ito?

Bakit galit tayo sa taong tinatawag nating iresponsable? Ano ba ang pagiging responsable at bakit kailangan nating magkaroon ng katangian na ito? Ang pagiging responsable ay ang pagkakaroon ng pananagutan sa lahat ng kanyang ginagawa. Ang taong responsable ay maaaring pagkatiwalaan bilang isang miyembro ng pamilya at ng lipunan.

Ang pagiging responsable ay ang pagkakaroon ng kusang gumawa nang hindi na kailangang bantayan pa ng nakatataas sa kanya. Kasama na rito ang pagtanggap ng mga kahihinatnan at pasanin na bunga ng anumang kanyang ginawa o desisyon. Ang isang tao na may pagpapahalaga sa responsibilidad ay hindi na kailangang bantayan pa, bagkus siya ay maaaring pagkatiwalaan at maasahan kahit na sa mga panahong may suliranin at panganib.

Ang modyul na ito ay tungkol sa pagpapalago ng pagpapahalaga sa responsibilidad at sa pagiging mapagkakatiwalaan. Ang modyul na ito ay may dalawang aralin. Ito ay ang:

Aralin 1 – *Ang Responsable at Mapagkakatiwalaang mga Tao*

Aralin 2 – *Ang Pagpapakita ng Pag-aalala at Paggalang sa Ibang Tao*

Anu-ano ang mga Matututuhan Mo sa Modyul na Ito?

Pagkatapos mong pag-aralan ang modyul na ito, inaasahang makakaya mo nang:

- ◆ tukuyin kung ano ang pagpapahalaga sa responsibilidad at tiwala;
- ◆ magpakita ng pag-alala at paggalang sa ibang tao sa pamamagitan ng:
 - pagtapos sa gawaing sinimulan na kahit ano pa mang kakulangan sa personal na kaginhawahan at kaabalaan ang darating
 - pagsunod sa mga batas-trapiko kahit walang mga pulis o tagapamahala ng trapiko; at
 - pagtupad ng iba pang mga tuntunin at batas ng pamayanan at ng ating pamahalaan tulad ng pagbabayad ng tamang buwis sa takdang panahon.

Anu-ano na ang mga Alam Mo?

Bago mo simulang pag-aralan ang modyul na ito, sagutan mo muna ang mga katanungan sa ibaba para malaman mo kung anu-ano na ang mga alam mo tungkol sa paksa ng modyul na ito. Bilugan lamang ang tamang sagot.

1. Ang pagiging responsable at mapagkakatiwalaan ay:
 - a. ang pagkakaroon ng moral, legal at pangkaisipang pananagutan
 - b. ang pagpapabaya na tapusin ng ibang tao ang nasimulan mong gawain
 - c. hindi pagsunod ng mga batas-trapiko at mga tuntunin, kahit na ito'y makapipinsala ng ibang tao
 - d. hindi pag-alala kahit na masaktan ang ibang tao dahil sa ginawa mo
2. Ang pagiging responsable at mapagkakatiwalaan ay nangangahulugan ng pagiging tapat, magalang at maunawain sa kalagayan ng ibang tao, marunong magtimpi, may sariling paninindigan, at _____.
 - a. pagiging makasarili
 - b. may paggalang sa sarili
 - c. hindi nagmamadali na tapusin ang kanyang gawain kahit alam niyang may mga taong naghihintay sa kanyang gawain
 - d. hindi ginagawa ang kanyang tungkulin, lalong-lalo na kung walang nakakakita
3. Kailangang ipakita mo ang iyong pag-alala at paggalang sa ibang tao sa pamamagitan ng pagtapos ng iyong mga nasimulang gawain kahit may mga iba ka pang personal na pagkakaabalahan at karamdaman sapagkat _____.
 - a. sinabihan ka ng iyong nanay na gawin mo ito
 - b. gustong mong magyabang sa ibang tao
 - c. may mga taong umaasa sa iyong produkto, serbisyo at gawain
 - d. ang tatanggapin mong bayad ay malaki
4. Ang mga taong responsable ay sumusunod sa mga batas-trapiko kahit walang pulis na nakabantay dahil _____.
 - a. ayaw nilang mahuli ng pulis o tagapamahala ng trapiko
 - b. takot sila sa maaaring gawin sa kanila ng mga pulis at tagapamahala ng trapiko sakaling mahuli

- c. mawawalan sila ng dangal kung mahuli sila ng pulis o tagapamahala ng trapiko
 - d. alam nila na kung lalabagin ang mga batas-trapiko, magiging sagabal ito sa tuluyan at maayos na daloy ng trapiko
5. Ang mga responsable at mapagkakatiwalaang mga tao ay nagpapakita ng pag-alala at paggalang sa iba sa pamamagitan ng pagtupad ng mga batas at tuntunin ng pamayanang lokal, ganoon din ng ating pamahalaan tulad ng pagbabayad ng tamang buwis sa takdang panahon dahil _____
- a. takot silang mahuli ng mga awtoridad
 - b. tinitiyak nila na bahagi sila sa paglulutas ng suliranin at hindi kasama sa ugat ng suliranin
 - c. magagalit ang kapitbahay nila kung matutuklasan sila
 - d. ayaw nilang magkautang

Kumusta ang pagsusulit? Nasagutan mo ba nang tama ang mga katanungan? Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* sa pahina 31–32 ng modyul na ito.

Kung tama ang lahat ng iyong kasagutan, magaling! Marami ka nang nalalaman tungkol sa paksa ng modyul na ito. Maaari mo pa ring pag-aralan ito upang maibalik-aralan ang mga nalalaman mo na. Maaari ding madagdagan nito ang iyong nalalaman.

Kung mababa ang iyong iskor, huwag mabahala. Para sa iyo ang modyul na ito. Matututo ka rin ng mga kaalamang magagamit mo sa pang-araw-araw na buhay. Kung pag-aaralan mong mabuti ang modyul na ito, tiyak na masasagutan mong lahat ang mga pagsusulit at pagsasanay at marami pang iba. Handa ka na ba?

Ilipat ang modyul sa susunod na pahina upang masimulan ang Aralin 1.

Ang Responsable at Mapagkakatiwalaang mga Tao

Sa palagay mo ay nasa tamang edad ka na kaya gusto mong subukang mamahala ng isang sari-sari store. O kaya gusto mong mag-aral ng pagmamaneho ng dyip. Ang problema ay hindi ka pinagkakatiwalaan sa mga gawaing ito ng mga nakatatanda sa iyo. Kadalasang sinasabi nila wala ka pang pagpapahalaga sa responsibilidad o kaya ay hindi ka pa mapagkakatiwalaan sa mga ganitong gawain.

Paano mo mapatutunayan sa kanila na ikaw ay responsable na at kaya mo nang gampanan ang mga ganitong gawain? Anu-anong mga katangian ang kailangang maipakita mo upang maasahan ka ng ibang tao?

Pagkatapos mong pag-aralan ang araling ito, inaasahang makakaya mo nang:

- ◆ maipaliwanag kung ano ang pagiging responsable at mapagkakatiwalaan; at
- ◆ talakayin ang mga katangian ng isang taong may responsibilidad at mapagkakatiwalaan.

Basahin Natin Ito

Si Mario at si Lito ay dalawang mapagkakatiwalaang empleyado sa imprenta ni Mang Sebio. Kailangan ni Mang Sebiong gawin ang isa sa kanila bilang tagapamahala, subalit hindi siya makapili kung sino sa kanilang dalawa ang kanyang itatalaga. Maaari mo bang matulungan si Mang Sebio na makapagdesisyon?

Basahin ang pag-uusap ni Mario at ni Lito.

Isang araw, si Mang Sebio ay hindi nakapasok sa kanyang imprenta.

Lito: Sa palagay ko'y hindi na makakapasok pa si Mang Sebio. Gusto kong umuwi nang maaga.

Mario: Pero, hindi ba't kailangan nating tapusin ang pag-imprenta ng manwal na ito para bukas?

Lito: Oo, pero kaarawan ni Berto ngayon, hindi ka ba dadalo? Pupunta na ako doon, ngayon. Sama ka na, maaari naman

nating tapusin 'yan mamayang gabi. Babalik tayo rito pagkatapos ng selebrasyon.

Mario: Ah, oo. Pakibati mo siya para sa akin. Tatapusin ko lang itong ginagawa ko at tutuloy din ako sa bahay nila.

Lito: Ikaw ang bahala. Pero, itong sasabihin ko sa iyo, mabuti pang umalis na tayo ngayon at mamaya ay babalik tayo rito para tapusin ang gawain natin.

Mario: Huwag kang mag-alala. Susunod ako. Gusto ko lang tapusin muna ang aking gawain para wala na akong alalahanin pa habang nasa selebrasyon ni Berto.

Kinaumagahan, nagtanong si Mang Sebio kung bakit hindi natapos ang gawain.

Lito: Sorry, ho Mang Sebio, nasira ho kasi ang makina kagabi kaya hindi ko natapos ang pag-imprenta ng mga manwal. Pero, huwag ho kayong mag-alala, naayos ko na ho ang makina kaninang umaga. Ngayon ay umaandar na ito.

Mang Sebio: Bakit matagal bago mo ito naayos? Kindi ka ba nagpatulong kay Mario?

Lito: Ah, umuwi na ho si Mario nang matapos niya ang kanyang gawain. Wala na ho siya rito nang masira ang makina.

Mang Sebio: O sige, mabuti at naayos mo ang makina. 'Yan ang mabuti sa iyo, palagi kang maasahan at responsable ka.

Lito: Salamat ho.

Pagkatapos ay umalis na si Mang Sebio.

Mario: Kung tinapos mo ang pag-imprenta ng mga manwal bago ka pumunta sa bertdey ni Berto, nalaman mo sana na hindi pala maayos ang takbo ng iyong makina at sana ay natulungan kita sa pag-ayos nito.

Lito: Okey lang 'yon, Mario. Hindi naman nagalit sa akin si Mang Sebio. Natutuwa pa nga siya at inayos kong mag-isa ang makina.

Nang sumunod na araw, narinig ni Mang Sebio ang pinag-uusapan nina Mario at Lito.

Mario: Saan ka pupunta? Bakit ang aga mong aalis?

Lito: Oo, napapagod na ako. Wala akong tulog kagabi dahil pagkatapos ng selebrasyon kina Berto, nagtrabaho akong nang magdamag dito.

- Mario:** Hindi ba't nangako ka kay Mang Sebio na ikaw ang mamamahala sa pagtahi nitong mga manwal?
- Lito:** Pwede bang magpalit muna tayo ng trabaho ngayon? Sige na. Pwede bang ikaw muna ang mamamahala sa pagtahi ng mga manwal ngayon at ako naman ang mamamahala sa pag-iimpake bukas. Okey lang ba 'yon?
- Mario:** Lito, kung hindi lang kita kaibigan, hindi ako papayag.
- Lito:** Maraming salamat, ha, Mario.
- Mario:** Pero, ano ang sasabihin mo kay Mang Sebio?
- Lito:** Madali lang 'yon. Sasabihin ko na masama ang pakiramdam ko.

Magbalik-aral Tayo

Sagutin ang mga sumusunod na tanong tungkol sa kwento ni Mario at ni Lito:

1. Kung ikaw ang nasa kalagayan ni Mang Sebio, sino ang pipiliin mo para mamahala sa iyong imprenta, si Mario o si Lito? Bakit?

2. Talaga bang responsable at mapagkakatiwalaan si Mario? Si Lito ba ay ganoon din? Ipaliwanag ang iyong sagot.

3. Ano ang ibig sabihin kung ikaw ay isang responsable at mapagkakatiwalaang tao?

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* na nasa pahina 32–33 ng modyul na ito.

Alamin Natin

Ang pagiging responsable ay ang pagkakaroon ng pananagutang moral, legal at pangkaisipan. Ang tao ay hindi pinanganak na responsable. Ang pagiging responsable ay natututuhan sa mahabang panahon. Ang mga gawain, pang-araw-araw na kaugalian, damdamin, pag-iisip at aksyon ng isang tao ang makapagsasabi kung siya ay responsable. Angkop at maayos ang kaniyang pagkilos, kahit walang nakakakita sa kaniya, dahil alam niya na ito ang tamang gawain.

Ang mga taong responsible ay maaaring pagkatiwalaan ng mga gawain. Ang pagkakaroon ng pagpapahalaga sa responsibilidad at pagtitiwala ay kinabibilangan ng mga sumusunod na katangian:

- ◆ may paggalang at pang-unawa sa kalagayan ng ibang tao;
- ◆ tapat;
- ◆ naninindigan sa kanyang prinsipyo;
- ◆ may pagtitimpi sa sarili sa pagtatanggol ng kanyang prinsipyo;
- ◆ may paggalang sa sarili.

Ang Paggalang at Pang-unawa sa Ibang Tao

Ano ang paggalang? Ang *paggalang* ay mas higit pa sa pagbibigay ng pahalaga sa isang tao na tinuturing mong may katungkulan. Ito'y ang pagiging pantay-pantay ang pagtingin mo sa bawat isa, ano man ang katayuan sa buhay. Ang paggalang ay nangangahulang maging makatarungan sa mga tao, mayaman o mahirap man, may mababa o mataas na katungkulan sa ating bansa, o miyembro ng mga kulturang minoridad at ibang sekta ng relihiyon. Kung may paggalang ka sa isang tao, pag-aaralan mong pahalagahan ang kanyang mga paniniwala, kagustuhan at 'di kagustuhan, kahit na ang mga ito'y naiiba sa iyong mga paniniwala, kagustuhan o relihiyon, at iba pa.

Ano naman ang pang-unawa? Ang *pang-unawa* ay ang pakikibahagi sa damdamin o mga interes ng isang tao. Ito ay pagiging maramdamin din sa mga emosyon ng ibang tao.

Ang paggalang at pang-unawa ay maipakikita sa pamamagitan ng kwento sa ibaba.

Basahin Natin Ito

Habang abala si Larry sa pagdidilig ng kanyang pananim, dali-daling tumakbo ang kanyang kapitbahay upang ipaalam sa kanya na ang ama niya ay isinugod sa Ospital ng Quezon. Ang ama ni Larry na si Mang Diony ay matagal nang nakaratay at inaalagaan ng kanyang kapatid na babae na nakatira sa kabilang bayan.

Gustong pumunta ni Larry sa ospital. Alalang-alala siya at hindi alam kung ano ang kanyang gagawin. Nakarating siya sa ospital at naabutan niya ang kanyang ama habang nagsasabi ng kanyang mga huling tagubilin.

Nais ni Mang Diony na sunugin ang kanyang bangkay at ang abo ay ilagay sa isang urna. Hindi naniniwala si Larry sa pagsusunog subalit nakapangako siyang susundin niya ang huling habilin ng kanyang ama.

Ibinurol si Mang Diony sa bahay ng kapatid na babae ni Larry. Dahil ang bahay nila ay nasa malayong lugar, ang mga kapitbahay ni Larry ay maaga pang umalis ng bahay nila upang makadalo sa burol ni Mang Diony. Ang mga taong ito ay nagpakita ng kanilang simpatiya o pakikiramay sa pamilya ni Larry.

Pag-isipan Natin Ito

Pag-isipan mong mabuti ang mga sumusunod na katanungan. Isulat ang iyong mga sagot sa patlang na nakalaan.

1. Paano ipinakita ni Larry ang kanyang paggalang sa kanyang ama?

2. Paano ipinakita ng mga kapitbahay at kaibigan ni Larry ang kanilang simpatiya o pakikiramay sa pamilya ni Larry?

Ipagpatuloy ang pagbabasa mo ng modyul upang malaman mo kung tama o mali ang iyong mga kasagutan.

Alamin Natin

Ang Katapatan at Katapangan na Panindigan ang Prinsipyo

Sa kuwento, ipinakita ni Larry ang kanyang paggalang sa kanyang ama sa pamamagitan ng pagsunod sa huling kahilingan nito. Kahit hindi naniniwala si Larry sa pagsusunog ng bangkay, ginawa pa rin niya ang kahilingan ng kanyang ama. Ang paggalang ay nangangahulugan rin ng pagtanggap ng kagustuhan o hindi kagustuhan ng ibang tao, lalong-lalo na kung hindi ito sang-ayon sa iyong pinaniniwalaan.

Ang mga kapamilya at kaibigan ni Larry ay nagpakita rin ng kanilang pagdamay sa kanya. Sa pamamagitan ng kanilang pakikiramay, nabawasan ang kalungkutan na nararamdaman ni Larry dahil sa pagkamatay ng kanyang ama. Ang pagsimpatiya ay natututuhan sa pamamagitan nang pagiging sensitibo sa mga pakiramdam ng ibang tao at sa pamamagitan ng pagpapalagay ng iyong sarili sa kinatatayuan ng ibang tao.

Ang isa pang kaugalian na dapat matutuhan kasama ng paggalang at pagkaroon ng simpatiya para sa ibang tao ay ang katapatan. Ang katapatan ay nangangahulugan ng pagsasabi ng totoo at hindi paglinlang sa ibang tao. Kung gagawa ng desisyon, mahalaga na ang desisyon ay nababase sa mga katotohanan at hindi lamang sa sarili mong opinyon o kuru-kuro at masamang palagay.

Ang katapangan na manindigan sa prinsipyo ay isa pang magandang katangian na dapat matutuhan ng isang tao upang magkaroon siya ng pagpapahalaga sa responsibilidad at maging katiwa-tiwala. Kasama na rito ang pisikal, intelektuwal at katapangang moral. Hindi ito nangangahulugan na wala kang kinatatakutan man lang. Ibig rin sabihin nito na handa mong harapin o paglabanan ang iyong mga pangamba, tulad ng pangambang maging testigo ka sa isang krimen, o takot na magsabi ng tamang impormasyon, at iba pang mga sitwasyon na nangangailan ng katapangang panindigan ang prinsipyo.

Basahin Natin Ito

Nainis si Celna kay Robie dahil si Robie ay nagpapakalat ng tsismis tungkol kay Celna. Subalit hindi siya sinumbatan ni Celna dahil si Robie ay kilala bilang isang matapang na tsismosa sa kanilang lugar. Para harapin si Robie ay parang nagpakababa ka sa iyong sarili.

Isang araw, nang si Celna ay nasa palengke, nakita niya si Robie na namimili ng manok. Ang mama na katabi ni Robie ay nandukot sa bulsa ng tindero ng manok. Madali itong nakaalis na hindi napansin. Napakabilis nang pangyayari na walang nagawa si Celna at ang tanging maalala niya ay ang mukha ng mandurukot. Ang mandurukot ay pamilyar kay Celna dahil isa siya sa mga nanggugulo sa kanilang lugar.

Pagkaraan ng ilang sandali, natuklasan ng tindero na nawawalan siya ng pera at una niyang inakusahan si Robie. Ang mga ibang nagtitinda ay biglang hinablot si Robie at pinipilit siyang pinaaamin sa krimen. Walang magawa si Robie dahil walang naniniwala sa kanya na wala siyang kasalanan.

Hindi nag-atubili si Celna na tulungan si Robie. Sinabi niya na nakita niya ang tunay na nandukot sa pera ng nagtitinda ng manok. Kahit na natatakot si Celna na maaari siyang saktan ng mandurukot, matapang niyang sinumbong sa pulis kung ano ang kanyang nakita at itinuro niya ang may kasalanan.

Subukan Natin Ito

Sagutin ang mga sumusunod na tanong.

1. Ano ang natutuhan mo sa kwento?

2. Bilang isang taong responsable, anu-anong mga katangian mayroon si Celna? Ipaliwanag ang iyong sagot.

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* na nasa pahina 33 ng modyul na ito.

Basahin Natin Ito

Si Eppie ay serbedora sa karinderya ni Aling Maring. Isang Lunes, humingi sa kanya ng pera para pangmatrikula ang kanyang nakababatang kapatid na si Sarah.

“Hindi ba maaaring bukas na lang? Wala akong pera ngayon,” ang sabi ni Eppie.

“O, sige. Pero, bukas ang huling araw ng pagbabayad,” ang sagot ni Sarah.

“Titingnan ko kung ano ang aking magagawa, susubukan kong manghiram ng pera kay Aling Maring,” ang sabi ni Eppie sa kanyang nakababatang kapatid.

Tanghali noon sa kanyang trabaho at lahat ng tao ay abala. Walang nakapansin maliban lang kay Eppie na nakaiwan ng pitaka sa upuan ang isang kustomer. Dali-daling kinuha ni Eppie ang pitaka at nilagay ito sa kanyang bulsa. Ang pitaka na punung-puno ng pera ay pag-aari ni G. Fajardo. Talagang balak ni Eppie na isauli ang pera pag balik ni G. Fajardo. Si G. Fajardo, isang manedyer sa malapit na pabrika, ay regular na kustomer sa kanilang karinderya. Nagugustuhan kasi ni G. Fajardo ang pagkain at serbisyo dito.

Sa sumunod na araw ay bumalik uli si G. Fajardo. Nilapitan kaagad siya ni Eppie at isinauli ang kanyang pitaka. Tamang-tama dumating din si Sarah.

“Ate, kailangan ko na ngayon ang pera, please,” ang pagpipilit ni Sarah kay Eppie.

Hindi maiwasang napakinggan ni G. Fajardo ang sinabi ni Sarah. Nilapitan niya si Eppie at inalok ng pera bilang pabuya sa pagsauli niya ng kanyang pitaka.

“Ikinalulungkot ko ho, G. Fajardo, pero hindi ko matatanggap ang pera. Mawawalan ho ako ng paggalang sa aking sarili kung tatanggapin ko ang ibinibigay ninyo. Tungkulin ko ho na isauli ang inyong pitaka dahil hindi ho iyon sa akin.”

“Kung ganoon, hiramín mo na lang ang pera. Gusto kitang alukin bilang kahera sa aking pabrika,” ang sagot ni G. Fajardo.

“Totoo?”

“Oo, nakita ko ang iyong katapatan at pagtitimpi sa iyong sarili. Ang iba siguro ay hindi na ibinalik ang aking pitaka,” ang sabi niya.

“Kung ganoon ho, maraming salamat, G. Fajardo. Babayaran ko ho kayo kaagad pag natanggap ko na ho ang aking sahod. Pero kailangang magpaalam ako kay Aling Maring para makahanap siya ng kapalit ko rito sa karinderya.”

“Lalo mo akong pinahanga, Eppie. Napakaresponsable mo. Tama, ipaalam muna natin kay Aling Maring ang lahat para makahanap siya ng papalit sa ‘yo dito sa karinderya.”

Binalingan ni Eppie si Sarah at nagsabi, “Sige na, Sarah baka mahuli ka sa iyong eskwela.”

“Maraming salamat, Ate. Salamat ho, G. Fajardo.”

“Walang anuman, Sarah.”

Subukan Natin Ito

1. Anong ibang katangian, maliban sa pagiging tapat mayroon si Eppie?

2. Paano niya ipinakita ang kanyang mga katangian?

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* na nasa pahina 33 ng modyul na ito.

Alamin Natin

Pagtitimpi sa Sarili at Paggalang sa Sarili

Si Eppie ay may malakas na pagtitimpi sa sarili. Napaglabanan niya ang tukso ng pagkuha sa pera ni G. Fajardo, kahit na kailangang-kailangan niya ng pera para sa kanyang nakababatang kapatid. Sa ganoong pagkakataon, naiwasan niya ang pagiging hindi tapat sa pamamagitan ng pagsauli niya ng pitaka ni G. Fajardo.

Ang pagtitimpi sa sarili ay ang kakayahan na iwasan ang hindi tama o labag sa batas na gawain at ang pagsasagawa ng nararapat na gawain ng isang may responsibilidad. Ito'y nangangailangan nang maayos na pamamahala ng emosyon, tulad ng galit, dalamhati, kasawian at ang pagiging mapagpasensya.

Ipinakita ni Eppie na responsable at mapagkakatiwalaan siya. Sa pakiramdam niya, tungkulin niya na isauli ang pitaka kahit na walang pabuya. Naniniwala siya na mawawalan siya ng paggalang sa kanyang sarili kung tatanggapin niya ang pabuya.

Ang mga taong may paggalang sa sarili ay ipinagmamalaki na sila ay gumagawa ng naaayon sa batas at nabibigyan sila ng papuring kanilang pinaghirapan. Nagkakaroon sila ng kaligayan sa kanilang sarili na walang inaapakan o inaaping ibang tao, at hindi nag-iisip ng mga pabuyang pera.

Dagdag pa rito, bilang isang responsableng tao, naipakita niya ang pagiging tapat ni Eppie sa kanyang pangako. Hindi niya iniwanan kaagad ang trabaho niya sa karinderya ni Aling Maring nang inalok siya ni G. Fajardo ng mabuting trabaho. Sa palagay niya'y tungkulin niya na ipaalam kay Aling Maring na kailangan nang maghanap ng kapalit niya bago siya lumipat sa bago niyang trabaho.

Ang pagpapahalaga sa iyong pangako ay nagpapakita na may paggalang ka, hindi lamang para sa ibang tao kundi pati na sa sarili mo. Kung pinapahalagahan mo ang iyong pangako, maraming magtitiwala sa iyo. Matututuhan mo kung paano magpakita ng paggalang sa ibang tao sa ikalawang aralin.

Tandaan Natin

Ang mga taong may pagpapahalaga sa responsibilidad at tiwala ay palaging gumagawa ng tama o angkop kahit na walang nakakikita sa kanila.

Ang mga taong may pagpapahalaga sa responsibilidad at tiwala ay may sumusunod na mga katangian:

- ◆ may paggalang at pang-unawa sa kalagayan ng ibang tao;
- ◆ may katapatan;
- ◆ may katapangan na panindigan ang prinsipyo;
- ◆ may pagtitimpi sa sarili kahit na siya'y manindigan; at
- ◆ may paggalang sa sarili.

Alamin Natin ang Iyong mga Natutuhan

- A. Ipagpalagay mo ang tiyahin mo ang may-ari ng isang tindahan. Alam niya na kailangang-kailangan mo ang pera kaya inalok ka niya na magtrabaho sa kanyang tindahan. Ipinangako mo sa kanya na magtatrabaho ka sa loob ng tatlong buwan. Subalit, isang linggo pa lang, nakatanggap ka ng sulat mula sa pabrika na iyong inaplayan na tanggap ka na sa trabaho. Nakasaad din sa sulat na maaari ka nang makapagsimula kaagad. Ano ang gagawin mo? Bakit?

- B. Sa ibaba ay may mga katangian ng isang responsable at mapagkakatiwalaang tao. Piliin ang letra ng katangian na naaangkop sa pangungusap sa susunod na pahina . Isulat lamang ang letra ng tamang sagot.

- a. nagpapakita ng paggalang at pang-unawa sa ibang tao
- b. tapat
- c. may katapangan na panindigan ang prinsipyo
- d. may sariling pagtitimpi
- e. may paggalang sa sarili

- _____ 1. Sinabihan ka ng nanay mo na bumili ng mga bagay sa palengke. Pagkatapos mong mabili ang lahat ng bagay, isinauli mo sa kanya ang tamang sukli.
- _____ 2. Kontento ka sa iyong kalagayan. Ayaw mong paikutin ka ng ibang tao.
- _____ 3. Nakita ni Choy na umiiyak ang kanyang kapatid. Nilapitan niya ito at tinanong kung bakit siya umiiyak. Nakidalamhati siya sa kanyang kapatid at inalok niyang tulungan siya.
- _____ 4. Naghihintay si Memay ng bus. May dalawang taong kasama siya sa hintayan ng bus: isang matandang babae at isang kaduda-dudang mama. Pagkaraan ng ilang saglit, nakita niya sa gilid na kanyang mga mata na sinusubukang dukutin ng mama ang bag ng matandang babae. Sumigaw ng tulong si Memay, kahit na alam niya na maaaari siyang saktan ng mama.
- _____ 5. Si Ging ay katulong sa malaking bahay nila Gng. Marcelo. Ang gawain niya ay maglinis ng bahay at magluto para sa pamilya ni Gng. Marcelo. Isang araw, habang naglilinis siya ng kuwarto ng amo niya, halos lumaki ang mata niya nang makita niya ang hakon ng alahas na punung-puno ng ginto at ibang pang mga alahas. Dahan-dahan, isinara niya ang kahon ng alahas. Dali-dali niyang sinabi kay Gng. Marcelo ang kanyang nakita.

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* na nasa pahina 33 ng modyul na ito.

Ang Pagpapakita ng Pag-aalala at Paggalang sa Ibang Tao

Sa paggawa ng isang gawain, proyekto o ano mang trabaho, kailangan ng matinding pananagutan o pagnanais na tapusin ito. Ang mga Pilipino ay may kaugaliang tinatawag na *ningas kogon*, na ang ibig sabihin ay pag-iwan ng nasimulang trabaho at hindi pagtapos nito. Kung ang katangiang ito ay nasa isang tao, ang taong ito ay hindi matatawag na mapagkakatiwalaan o maaasahan. Siya ang karaniwang nagiging sanhi ng mga pagkaabala sa ibang tao at kung minsan nagiging sanhi pa ng pagkalagay ng ibang tao sa kaguluhan.

Isipin mo na lang kung ano ang hitsura ng isang bahay na hindi natapos dahil iniwanan ito ng mga karpintero. Palawakin mo rin ang iyong imahinasyon at isipin mo ang kalagayan ng isang bukirin na punung-puno ng peste dahil ang taong inatasang mag-isprey ng pestisidyo ay hindi inaayos ang kanyang paggawa. Ang mga ito ay halimbawa lamang ng mga epekto ng gawain ng isang taong iresponsable.

Ngayon, ano ang magiging pakiramdam mo kung nalaman mo na ang naging dahilan ng pagkabuhul-buhol ng trapiko ay isang tao lamang na hindi tumawid sa tamang tawiran? Maiisip mo rin ba na ang dahilan ng mga tone-toneladang basura na nakakalat sa harap ng inyong bahay ay nagsimula lamang sa isang maliit na supot ng basura na iyong itinapon mga dalawang araw lamang ang nakararaan? Ito ay ilan lamang sa mga epekto ng pagbalewala natin sa mga simpleng kautusan o patakaran.

Ang pagbabalewala sa mga pananagutan, kautusan at iba pang mga patakaran ay mga palatandaan ng hindi paggalang sa ibang tao. Ang mga ito'y mga palatandaan rin ng isang pagiging iresponsable.

Pagkatapos mong pag-aralan ang araling ito, inaasahang makakaya mo nang magpakita ng pag-aalala at paggalang sa ibang tao sa pamamagitan ng:

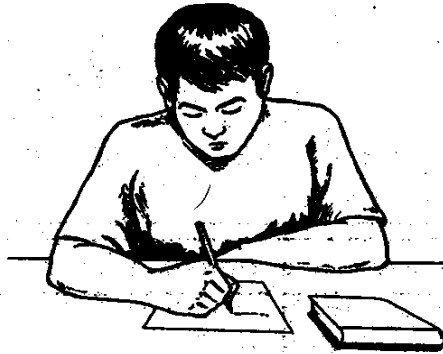
- ◆ pagtapos sa mga gawaing iyong nasimulan na kahit na ito'y magdudulot ng hindi magandang kalagayan at pagkaabala sa iyo;
- ◆ pagsunod sa mga batas-trapiko kahit na walang nakabantay na mga pulis o tagapamahala ng trapiko; at
- ◆ pagtupad sa iba pang mga patakaran ng pamayanan, mga batas na lokal at nasyonal tulad ng pagbabayad ng buwis sa tamang halaga at takdang panahon.

Basahin Natin Ito

Basahin mo ang kuwento ni Roman sa ibaba.

Si Roman ay kilala bilang isang masipag na tao, at hindi siya lumiliban sa kanyang trabaho. Ito ang dahilan kung bakit pinarangalan siya bilang isang modelong empleyado sa pabrikang kanyang pinapasukan may tatlong taon na. Binigyan din siya ng isang grupo na kanyang pamamahalaan, at siya'y nakatuntong na sa antas ng mga superbisor.

Isang araw, mayroong order ng mga damit sa kanilang pabrika at ito'y kailangang-kailangan na matapos kaagad. Nangako si Roman na tatapusin nila ito kasama ng kanyang grupo.

Habang nagtatrabaho, inimbata si Roman ng dalawang nilang kasamahan na maglaro ng basketbol at sila ay hindi pinaunlakan ni Roman. Ipinaliwanag niya sa kanila kung gaano kahalaga ang kanilang gawain. Naintindihan naman siya ng kanyang mga kasamahan. Pero bago sila umalis, ipinaalala nila kay Roman ang kanilang ensayo sa basketbol sa susunod na araw. Nakalimutan na ni Roman ang tungkol sa kanilang ensayo nang magpasya siyang mag-obertaym. At dahil nakapangako na siyang mag-o-obertaym, nagpasya siya na hindi na siya dadalo sa ensayo ng basketbol sa susunod na araw.

Ang akala ni Roman ay maayos na ang lahat. Ngunit nang bandang alas-otso na ng gabi, biglang may tumawag sa telepono kay Roman at sinabing naghihintay ang kanyang ina sa terminal ng bus. Ang nanay niya ay nagbiyahe pa mula sa Bisayas, subalit hindi nakapag-abiso kay Roman na darating siya. Ang nanay ni Roman ay hindi sanay sa Maynila kung kaya't kinakailangang sunduin siya ni Roman sa terminal ng bus.

Kinausap ni Roman si Lino, isa sa mga miyembro ng grupo niya, at pinakiusapang siya muna ang pumalit sa lugar niya nang may tatlong oras lang. Pumayag naman si Lino.

Dali-daling sinundo ni Roman ang kanyang ina sa terminal ng bus at inuwi sa bahay nila. Pagkatapos ay bumalik kaagad siya sa kanyang trabaho.

Pinagbuti naman ni Lino ang gawain ni Roman kung kaya wala namang naging suliranin sa kanilang gawain.

Kinaumagahan, tuwang-tuwa ang kanilang manedyer sa maayos na gawaing natapos ng grupo ni Roman.

Subukan Natin Ito

1. Bakit mahalaga na tapusin ang trabaho o gawain kahit na ito'y makadudulot ng hindi magandang kalagayan at pagkaabalang personal sa iyo?

2. Kung sakaling hindi matapos ang gawain dahil sa mga di-inaasahang pangyayari, ano ang kailangang gagawin?

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* na nasa pahina 34 ng modyul na ito.

Alamin Natin

Kapag may gawain o proyekto kang sinimulan, maging sa trabaho man ito o sa personal mong kapakanan, mahalaga na makita mo itong tapos. May mga ibang tao na maaaring maapektuhan kung ang mga ito'y patabayaan mong hindi tapos.

Halimbawa, nagtatrabaho ka sa opisina ng inyong barangay, at ikaw ang inatasang magbalita sa iyong mga ka-baranggay na may libreng checkup sa barangay center. Hindi mo tinapos ang iyong gawain dahil napagod ka nang maglibot sa buong baranggay para ipaalam ito sa kanila. Dahil dito magkakaroon ng problema. Hindi alam ng mga ka-baranggay mo na mayroong libreng checkup. Magkaganoon, mapipilitang magtakda ng panibagong iskedyul ang inyong baranggay para sa libreng checkup. Nakakaabala ito sa mga doktor at narses na nagboluntaryo para mabigyan ng libreng checkup ang inyong barangay.

Kailangang isaalang-alang mo rin ang mga damdamin, panahon at pagsasakripisyo ng ibang tao. Ang pinakamaganda mong gawin ay ilagay mo ang iyong sarili sa kinatatayuan nila. Ibig sabihin nito, ay paka-isipin mo kung paano ang sitwasyon nila sakaling ikaw ang nasa lugar nila. Itanong mo ito sa iyong sarili,

“Paano kung ako ang naabala dahil sa pagkabigong isakatuparan ang gawain sa nakatakdang iskedyl?”

Talagang mahalaga na tapusin mo ang iyong gawain kahit na ano pa man ang mangyari lalung-lalong na kung maraming tao ang umaasa dito. Subalit kung talagang may biglang di-inaasahang pangyayari at kailangang iwanan mo muna ang iyong gawain, ang pinakamabuti mong gagawin ay maghanap ka ng maaaring pumalit muna sa iyo. Maghanap ka ng isang maaari mong pagkatiwalaan, may kakayahang gampanan ang gawain at responsable, na kahit iwan mo muna ang gawain ay nakatitiyak ka na matatapos ito sa takdang oras.

Pag-isipan Natin Ito

Ang pagtapos ng gawain kahit na ito’y magdudulot ng hindi kaginhawahan at personal na abala ay nagpapakita ng ating pag-aalala at paggalang sa ibang tao. Ano pang ibang maaari mong gawin para maipakita ang iyong pag-aalala at paggalang sa ibang tao? Pag-isipan mo itong mabuti. Pagkatapos, basahin mo ang komiks sa ibaba.

Basahin Natin Ito

Si Dick ay mabilis makatapos ng gawain. Lahat ng gawain niya ay gustong niyang matapos kaagad kahit sa anong paraan. Sa kasamaang-palad, muntik na siyang mamatay dahil dito.

Dahil sa lahat ng gawain ay gustong niyang matapos nang mabilisan, kadalasa’y may mga patakaran na hindi niya sinusunod.

Nasa gitna siya ng daan nang may humagibis na sasakyan at muntik na siyang masagasaan. Naisip niyang bumalik sa pinanggalingan niya subalit nakita niyang marami nang padating na mga sasakyan. Natakot siya. Mabuti na lang at may tumigil na isang sasakyan sa harap niya at siya ay pinatawid. Nang makatawid na siya, bigla siyang nanghina at lumakas ang tibok ng kanyang dibdib.

Diyos ko! Muntik na akong mamatay. Kung hindi ako tinigilan ng sasakyan na 'yon, baka patay na siguro ako ngayon.

Sa bahay nila, napansin ng asawa niyang si Wendy na kinakabahan siya.

Anong nangyayari sa iyo, Dick? Namumutla ka!

Muntik na akong masagasaan ng humahagibis na kotse. Patay na sana ako kung hindi tumigil ang sumusunod na sasakyan at pinatawid ako.

'Yon na nga ang sinasabi ko sa iyo palagi. Gusto mo kasing nagmamadali palagi. Dahil diyan, nilalabag mo pati mga batas.

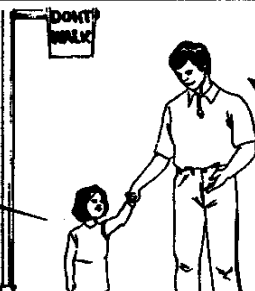
Anong nangyari sa inyo, Itay?

Wala, anak. Masuwerte pa rin ako.

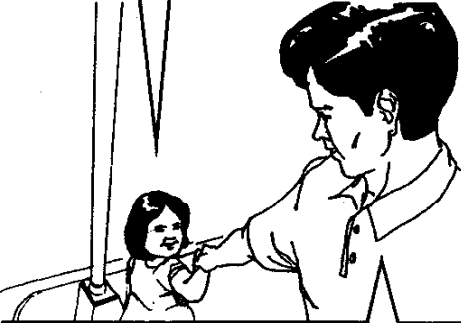
Mula noon, lahat ng batas-trapiko ay sinusunod na ni Dick kahit na walang nakatingin na pulis o tagapamahala ng trapiko.

Itay, bakit hindi pa tayo tumatawid? Wala namang sasakyan.

Ay, hindi pwede, anak. Muntik na akong mamatay dahil iyan din ang inisip ko noon. Tingnan mo ang aleng 'yon. Tumatawid siya sa lugar na may nakasabing "Bawal tumawid dito." Hayan, may darating na pulis. Tiyak mahuhuli siya.

Bakit ho mahalagang sundin ang mga batas-trapiko, Itay?

Para maiwasan ang mga sakuna o aksidente, para mapanatili ang kapayapaan at para ipakita ang ating pag-aalala at paggalang sa ibang tao.

Paano naipakikita ang pag-aalala at paggalang sa ibang tao sa pamamagitan ng pagsunod sa batas-trapiko?

Sa pamamagitan ng pasunod sa mga batas, mapapadaan mo ang ibang tao na hindi mo nahaharangan ang kanilang dinadaan. Maiiwasan mo ang aksidente, na maaaring makapinsala ng ibang tao. Sa pag-iwas sa aksidente, hindi ka nakakaabala sa ibang tao.

Magbalik-aral Tayo

1. Magbigay ng mga halimbawa ng aksidente na maaaring mangyari kung hindi mo susundin ang mga batas-trapiko.

2. Ano ang ilan sa mga batas-trapiko na kailangan nating sundin?

3. Bakit kailangan mong sundin ang mga batas-trapiko kahit na walang mga pulis o tagapamahala ng trapiko na nakatingin?

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* na nasa pahina 34 ng modyul na ito.

Alamin Natin

Ang mga batas-trapiko ay mga tuntunin para sa maayos na daloy ng mga sasakyan at mga naglalakad sa mga daan. Ang mga palatandaan sa pag-iingat para sa mga motorista ay kasama rin nito.

Ang pagkaroon ng pag-aalala at paggalang sa ibang tao ay nangangahulugan din ng pagsunod sa mga batas-trapiko kahit na walang nakatingin na pulis o tagapamahala ng trapiko. Makatutulong ito para maiwasan ang pagkakaroon ng mga aksidente. Kung ang mga batas na ito ay hindi susundin, magugulo ang daloy ng mga sasakyan at mga naglalakad. Maraming mga tao ang mahuhuli sa kanilang patutunguhan dahil sa mabigat na trapik, at ang pinakamasama nito ay kung magkaroon pa ng aksidente.

Pag-aralan ang mga halimbawa sa ibaba:

Halimbawa 1—Sa isang matrapik na daanan, binalewala ng isang drayber ang pulang ilaw nang makita niyang walang pulis na nakabantay. Ang sasakyan sa kabilang bahagi ng daan ay biglang tumigil para mapagbigyan siya. Subalit, ang sasakyan sa likod nito ay hindi nakapreno nang mabilisan, kaya nabundol niya ang sasakyan sa harap nito. Malalang trapik ang naidulot nito dahil ang daanan ay naharangan. Nakita mo na kung gaano kalaking abala ang naidudulot ng isang drayber na hindi sumusunod sa pulang ilaw.

Halimbawa 2—Sa Baguio, karaniwan na ang magkaroon ng pagguho ng lupa. Ang mga awtoridad ay nagbigay na ng babala na magkakaroon ng pagguho ng lupa. Isang araw, nakita ng drayber ng bus ang babala na may pagguho ng lupa. Ang lahat ng mga sasakyan ay kailangang dumaan sa ibang ruta dahil sa pagguho. Nagpatuloy pa rin ang drayer kahit na nabasa niya ang babala.

Kinaumagahan, nakalagay sa mga pangunahing balita ang hulihan ng bus na natabunan ng lupang gumuho. Maraming namatay sa mga pasahero dahil lamang hindi sinunod ng drayber ng bus ang babala at iba pang alituntunin sa trapiko.

Halimbawa 3—Ayaw ng isang mama na umakyat sa oberpas dahil masyado itong mataas. Mas gusto pa niyang tumawid nang patakbo sa daanan kapag nakita niyang kakaunti ang sasakyang dumadaan.

Dahil sa hindi inaasahan ng isang drayber na may tatawid sa daanan, muntik na niyang masagasaan ang taong tumatawid. Galit na galit siya sa “jaywalker” na iyon.

Halimbawa 4—Ang palatandaan ay nagsasaad ng “No Overtaking.” Ang isang drayber ng trak ay hindi ito pinansin. Nawalan siya ng kontrol sa trak na kanyang minamaneho at nahulog siya sa tulay.

Halimbawa 5—Mayroong isang malaking palatandaan na nagsasabing “one way” ang daan. Ang drayber ng taksi ay tumuloy pa rin at hindi sinunod ang palatandaan. Ilang sandali lang, may malakas na bang ang narinig. Nagbanggaan ang dalawang drayber ng taxi.

Subukan Natin Ito

Magbigay ng mga sitwasyon kung saan maaaring maiwasan ang aksidente kung susundin lamang ang mga batas-trapiko.

1. _____

2. _____

3. _____

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* sa pahina 34–35 ng modyul na ito.

Alamin Natin

Ang mga taong responsable ay nakadudulot ng kabutihan sa pangkalahatan dahil sa pagtupad nila sa kanilang mga tungkulin na nakatutulong upang mapanatili ang kaayusan at kapayapaan sa ating pamayanan, tulad ng pagsunod nila sa mga batas-trapiko. Tinitiyak nila na bahagi sila sa paglutas ng suliranin at hindi maging sanhi ng suliranin.

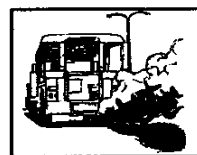
Ang pagiging responsable ay hindi lamang ang pagtupad ng iyong tungkulin at mga gawain. Kasama na rito ang pag-aalala sa magiging epekto ng iyong mga gawain sa ibang tao at ang pag-alam kung bakit mahalaga ang mga tuntunin. Ang mga tao ay may pananagutan sa bawat isa—maaaring ang mga aksyon at kaugalian ng isang tao ay makaapekto sa kanyang pamilya at pamayanan. Kung kaya ang isang paglabag sa batas tulad ng paglabag sa batas-trapiko ay nakapadudulot ng sakuna at kung minsan ay kamatayan ng ibang tao.

Pag-aralan at Suriin Natin Ito

Alin sa mga sumusunod na gawain ang nagpapakita ng pagiging responsable at mapagkakatiwalaang tao? Lagyan ng tsek (✓) ang patlang sa unahan ng bawat bilang kung ito ay nagpapakita ng pagiging responsable at mapagkakatiwalaan. Kung hindi naman, lagyan ng ekis (✗) sa patlang nito.

- _____ 1. pagtatapon ng balat ng saging kahit saan lang
- _____ 2. paglilinis sa tapat ng iyong bahay
- _____ 3. pagbabayad ng buwis
- _____ 4. pagboto sa eleksyon
- _____ 5. dyipney na bumubuga ng maitim na usok
- _____ 6. pagputol sa mga kahoy sa nakakalbong kagubatan
- _____ 7. pagtatanin ng mga punongkahoy
- _____ 8. pagsasauli ng mga maliliit na isda sa karagatan; paghuli sa mga malalaking isda lamang
- _____ 9. pagbibigay ng proteksyon sa mga hayop sa pamamagitan ng pagbabantay sa mga taong humuhuli sa mga ito
- _____ 10. pagbibigay-alam sa MWSS ng mga tubong sira

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* na nasa pahina 35 ng modyul na ito.

Alamin Natin

Ang kalayaan at karapatan ng bawat isa ay may kaakibat na responsibilidad o pananagutan. Kasama na sa mga responsibilidad na ito ay ang pagsunod sa mga batas at alituntunin ng lungsod at ng buong bayan. Ito ay ang pagbayad ng buwis, pagsunod sa mga batas-trapiko, ang pangangalaga sa kapaligiran, ang pagpapanatiling malinis ng ating pamayanan at iba pa. Sa paggawa ng mga ito, naipakikita mo ang pag-aalala at paggalang sa ibang tao.

Sa pagbabayad ng tamang buwis, ang pamahalaan natin ay nakakukuha ng sapat na pera para sa pagpapatupad ng mga proyektong imprastraktura. Sa pagsunod natin sa mga batas-trapiko, nakatutulong tayo sa maayos na daloy ng mga sasakyan at ang mga sakuna ay maiiwasan. Sa pag-aalaga natin sa ating kapaligiran, ang ating mga anak o mga apo ay magkakaroon pa rin ng isang malinis na kapaligiran sa hinaharap. Sa pagtulong natin para mapanatiling malinis ang ating kapaligiran, maiiwasan natin ang mga sakit na dulot ng maruming paligid.

Samakatuwid, lahat ay may pananagutan para panatiliing maayos ang ating pamayanan. Sa pamamagitan ng pagsasakatuparan sa ating mga responsibilidad bilang isang indibidwal, nagiging responsable rin tayong mamamayan sa ating bansa.

Tandaan Natin

- ♦ Kung may nasimulan ka ng gawain, maging sa trabaho man ito o sa personal mong kapakanan, mahalagang tapusin ito. May mga ibang tao na maaaring umaasa sa iyong ginagawa. Ang pagtapos sa iyong gawain ay nagpapakita ng paggalang mo sa ibang tao, at ito'y mga palatandaan na ikaw ay responsable.
- ♦ Ang mga batas-trapiko ay mga tuntunin upang mapanatili ang maayos na daloy ng mga sasakyan at mga taong dumadaan. Kung mga batas na ito ay lalabagin, ang maayos na daloy ay maaaring masira at maging sanhi ng mga aksidente at pagkawala ng buhay ng mga tao.
- ♦ Ang kalayaan at mga karapatan ng bawat Pilipino ay may kaakibat na pananagutan o responsibilidad. Responsibilidad ng bawat Pilipino na sundin ang mga batas at tuntunin ng bansa.

Alamin Natin ang Iyong mga Natutuhan

Ilarawan ang kahalagahan ng pagpapakita ng pag-aalala at paggalang sa kapwa sa pamamagitan ng pagbibigay ng mga halimbawa sa bawat isa.

1. Pagtapos sa mga gawaing nasimulan na kahit may mga hadlang na personal na pagkakaabalahan at hindi kaginhawahan.

2. Ang pagsunod sa mga batas-trapiko kahit na walang nakabantay na pulis o tagapamahala ng trapiko.

3. Ang pagpapatupad ng iba pang mga batas at alituntunin sa pamayanan, maging sa lokal at nasyonal tulad ng pagbabayad ng tamang buwis sa takdang panahon.

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* na nasa pahina 35 ng modyul na ito.

Ibuod Natin

- ◆ Ang pagiging responsable ay nangangahulugan ng pagkakaroon ng moral, legal at pangkaisipang pananagutan.
- ◆ Ang pagkakaroon ng pagpapahalaga sa responsibilidad at tiwala ay nangangahulugan ng pagpapakita ng pag-aalala at paggalang sa ibang tao, ng katapangang manindigan sa prinsipyo, ng sariling pagtitimpi at paggalang sa sarili.
- ◆ Maipakikita mo ang iyong pag-aalala at paggalang sa iyong kapwa sa pamamagitan ng:
 - Pagtapos sa iyong gawaing nasimulan na kahit may mga personal kang pagkakaabalahan o hindi magandang pakiramdam dahil may mga taong umaasang tatapusin mo ang iyong gawain.
 - Pagsunod sa mga batas-trapiko kahit na walang pulis na nakabantay o tagapamahala ng trapiko para maiwasan ang mga aksidente na maaaring makabuwis ng buhay—maging sa ibang tao o maaaring sa iyo
 - Pagtupad sa mga batas at alituntunin ng pamayanan, sa lokal man o sa nasyonal tulad ng pagbabayad ng tamang buwis sa takdang panahon. Ang mga ito'y nagpapakita na tinutupad mo ang iyong pananagutan para sa kabutihan ng buong sambayanang Pilipino.

Anu-ano ang mga Natutuhan Mo?

Bilugan ang titik ng tamang sagot.

1. Ang isang taong responsable ay _____.
 - a. gumagawa ng angkop at tama kung may mga nakatingin lamang sa kanya
 - b. gumagawa ng angkop at tama kahit na walang nakatingin sa kanya
 - c. palaging nag-iisip na tama siya
 - d. hindi ginagawa nang tama ang kanyang gawain
2. Ang paggalang ay pagtanggap _____.
 - a. sa ibang tao sa kabila ng kanilang kapansanan
 - b. lamang sa kanyang sarili
 - c. sa isang taong masama
 - d. sa mga taong gumagawa nang masama sa kapwa
3. Ang pagiging maunawain ay _____.
 - a. pagbibigay ng pagkain sa ibang tao
 - b. pagpapatira ng ibang tao sa inyong bahay
 - c. ang pagpapakita ng pakikibahagi sa damdamin o interes ng ibang tao
 - d. pagpapahiram ng mga gamit mo sa ibang tao
4. Ang pagkaroon ng katapangan para manindigan sa prinsipyo ay _____.
 - a. nangangahulugan ng pagkaroon ng paniniwala kung ano ang tama at ang pagsasagawa nito
 - b. ang paglaban sa iyong kaaway sa mga pagkakataong galit ka sa kanya
 - c. ang pagpilit sa gusto mong gawin kahit na ito'y mali
 - d. ang pagtayo nang matuwid
5. Ang katapatan ay ang _____.
 - a. pagsasabi ng mga kasinungalingan sa mga tao
 - b. pagsasabi ng totoo at hindi paglinlang sa mga tao
 - c. pagsasabi ng mga bagay-bagay sa mga tao na hindi pa napapatunayan kung ang mga ito'y totoo
 - d. pagtanggap na ang katotohanan ay masakit

6. Ang pagtitimpi sa sarili ay ang kakayahang pigilin _____
- ang pagkain ng masasarap na pagkain
 - ang paggawa ng tama
 - ang paggawa ng desisyon
 - ang mga masasamang gawain upang maging isang responsableng tao
7. Ang mga taong may paggalang sa sarili ay _____
- gagawin ang lahat kahit na may ibang masasaktan makuha lamang ang kanilang gusto
 - kumukuha ng pera sa ibang tao
 - may pagmamalaki sa sarili at gumagawa ng mga angkop na gawain at ipinagmamalaki ang mga kapurihang natatanggap sa paggawa ng kabutihan
 - pinahihintulutan ang mga ibang tao na abusuhin siya, gamitin at manipulahin
8. Mayroon kang pagpapahalaga sa iyong responsibilidad kung naipakikita mo ang pag-aalala at paggalang sa ibang tao sa pamamagitan ng pagtupad sa _____
- mga araw ng pista opisyal
 - kalinisan sa iyong pamamahay
 - mga gawain ng ibang tao sa inyong pamayanan
 - iba pang mga alituntunin sa pamayanan, maging lokal at nasyonal
9. Ang pagtapos sa gawain na nasimulan na sa kabila ng personal na kahirapan at kaabalaan ay _____
- nangangahulugan ng pagbibigay ng kaginhawahan sa ibang tao kung sila ay may suliranin
 - nangangahulugan ng pagiging maalalahanin sa mga damdamin, panahon at kahirapan ng ibang tao
 - ang pagwawalang-bahala sa damdamin, panahon at kahirapan ng ibang tao
 - ang pag-iwas sa mga taong napangakuan mo

10. Naipakikita mo ang pag-aalala at paggalang sa ibang tao sa pamamagitan ng pagsunod sa mga batas-trapiko kahit na walang nakabantay na pulis o tagapamahala ng trapiko sapagkat _____
- a. alam mong maaabala mo ang maayos na daloy ng trapiko kung hindi mo susundin ang batas-trapiko
 - b. natatakot kang maparusahan ng pulis
 - c. sinabihan ka ng nanay mo
 - d. ayaw mong magbayad ng malaking multa at ayaw mo ring makulong

Ihambing ang iyong mga sagot sa *Batayan sa Pagwawasto* na nasa pahina 36–38 ng modyul na ito.

Kung ang nakuha mong iskor ay:

- 10 – 9 Talagang magaling ka! Marami kang natutuhan sa modyul na ito. Maaari ka nang magpatuloy ng pagbabasa ng ibang modyul.
- 8 – 6 Magaling! Balik-aralan mo na lang ang mga bahagi na hindi mo nakuha ang tamang sagot.
- 5 – 3 Balik-aralan mo ang bahagi ng modyul na hindi mo naintindihang mabuti.
- 2 – 0 Kailangang basahin mong muli ang buong modyul.

Batayan sa Pagwawasto

A. Anu-ano na ang mga Alam Mo? (pahina 2-3)

1. (a) ang tamang sagot sapagkat ang pagiging responsable ay nangangahulugan ng pagkakaroon ng pananagutang moral, legal at pangkaisipan sa anumang gawain o aksyon.
(b) ay hindi tama dahil hindi mo dapat ipatapos ang mga gawaing nasimulan mo na sa ibang tao. Kailangang tapusin mo ang nasimulan mong gawain kahit na ikaw ay maabala o mahirapan man.
(c) ay hindi rin tama sapagkat ang pagsuway sa batas-trapiko at iba pang mga alituntunin, na maaaring ikamatay o ikapinsala ng ibang tao ay nagpapakita na walang kang pag-aalala sa kapakanan ng iba.
(d) ay hindi tama. Ang hindi pagsasaalang-alang kung may mga masasaktang ibang tao dahil sa mga ginagawa mo ay isang palatandaan na ikaw ay iresponsable.
2. (b) ang tamang sagot. Ang pagkakaroon ng paggalang sa sarili ay isa sa mga katangian na dapat taglayin mo bilang isang responsableng tao.
(a) ay hindi tama. Ang pagiging makasarili ay hindi katangian ng isang taong responsable.
(c) ay hindi tama. Ang paggawa nang mabagal o walang pakialam kahit alam mong may mga naghihintay na matapos na ang iyong gawain ay nagpapakita ng kawalan ng paggalang at pag-aalala sa kapakanan ng ibang tao.
(e) ay hindi tama. Ang hindi paggawa ng iyong mga tungkulin, lalung-lalo na kung walang mga taong nakatingin o nakabantay ay nangangahulugan na hindi ka tapat. Hindi rin ito nagpapakita na ikaw ay responsable.
3. (c) ang tamang sagot. Ang pagtatapos ng iyong gawain na nasimulan na sa kabila nang personal na kahirapan at kaabalahan sa iyo ay kailangang gawin dahil may mga taong umaasa sa iyong tapos na gawain.
(a) ay hindi tama. Ang pagtatapos mo ng iyong gawain dahil sa ito'y sinabi ng iyong nanay ay nagpapakita na hindi ka responsable. Kailangang gawin mo iyon kahit na walang mag-uutos sa iyo.

- (b) ay hindi tama dahil ang gusto mong magyabang lamang ay hindi katangian ng isang responsableng tao.
 - (d) ay hindi tama. Bayaran ka man o hindi, kailangang tapusin mo ang gawaing nasimulan mo na.
4. (d) ay tama. Ang mga responsableng tao ay alam na ang maayos na daloy ng trapiko ay masisira kung lalabag sila sa batas-trapiko.
- (a) ay hindi tama. Ang mga taong responsable ay palagiang iniisip ang ikabubuti ng karamihan. Hindi sa ayaw nilang mahuli ng pulis kundi may tapat silang hangarin para sa kapakanan ng ibang tao.
 - (b) ay mali. Hindi sila takot sa maaaring gawin sa kanila ng mga pulis dahil sa alam nilang tama ang kanilang ginagawa.
 - (c) ay mali. Ang mga taong responsable ay palagiang sumusunod sa batas-trapiko kaya hindi sila mahuhuli ng pulis o tagapamahala ng trapiko.
5. (b) ay tama. Ang mga taong responsable ay tumutupad sa mga alituntunin ng pamayanan, maging lokal o nasyonal. Tinitiyak nilang bahagi sila sa pagbibigay ng solusyon at hindi sanhi ng suliranin.
- (a) at (c) ay mali. Ang mga taong responsable ay palagiang sumusunod sa batas-trapiko, hindi dahil sa takot silang mahuli ng pulis kundi talagang ginagawa nilang palagi kung ano ang tama.
 - (d) ay mali. Wala silang pagkakautang kung tinutupad lamang nila ang mga alituntunin ng pamayanan, maging sa lokal man o nasyonal.

B. Aralin 1

Magbalik-aral Tayo (pahina 6)

Ang mga sagot mo ay maaaring maging pareho nito:

1. Kung ako si Mang Sebio pipiliin ko si Mario na maging tagapamahala sa aking imprenta. Siya ay responsable at mapagkakatiwalaan. Sa kabila ng paghihikayat sa kanya na dumalo sa selebrasyon, may malakas siyang paninindigan na tapusin ang kanyang gawain bago dumalo sa kasayahan. Nagpapakita ito nang pagkaroon ng pananagutan sa kanyang gawain.
2. Si Mario ay responsable at mapagkakatiwalaan dahil may sarili siyang pagtitimpi, paggalang sa sarili at sa iba. Ang mga katangiang ito ay ipinakita niya nang tinapos niya muna ang kanyang gawain bago siya

dumalo sa kaarawan ni Berto. Sa kabilang panig naman, si Lito ay nagpakita ng pagkairesponsable. Wala siyang malakas na pananagutan sa kanyang gawain, kahit na tinitiyak din niyang maaayos niya ang mga suliranin, wala naman sa kanya ang pagtitimpi sa sarili at paggalang sa sarili.

3. Ang pagkakaroon ng pagpapahalaga sa responsibilidad at tiwala ay nangangahuluan ng paggawa ng mga gawaing inaasa sa iyo kahit na walang nakabantay sa iyo. Ibig sabihin nito ay mapagkakatiwalaan ka at may pag-aalala ka sa kapakanan ng ibang tao.

Subukan Natin Ito (pahina 10–11)

Ang mga sagot mo ay maaaring maging pareho nito.

1. Ang kwento ay tungkol sa pagkakaroon ng katapangang manindigan sa iyong prinsipyo. Kailangang handa kang tumulong sa iyong kapwa, kung kinakailangan kahit na siya ay iyong kaaway.
2. Si Celna ay tapat at may tapang na manindigan kung ano ang tama. Isinantabi niya ang kanyang personal na galit kay Robie at tinulungan niya ito sa kanyang kagipitan.

Subukan Natin Ito (pahina 12)

1. Si Eppie ay nagpakita na siya ay may pagtitimpi at paggalang sa kanyang sarili.
2. Isinauli niya ang pitaka ni G. Fajardo, kahit na walang nakakaalam nito. At kahit na kailangang-kailangan niya ng pera, hindi siya natukso na itago ang pitaka. Naniniwala siya na mawawalan siya ng paggalang sa kanyang sarili kung kukunin niya ang pera sa pitaka.

Alamin Natin ang Iyong mga Natutuhan (pahina 14–15)

Ang mga sagot mo ay maaaring maging pareho nito.

- A. Kakausapin ko ang aking tiyahin at ipaliwanag ko sa kanya ang magandang pagkakataon na dumating sa akin. Ipapaalam ko rin sa kanya na aalis ako kapag may nakuha na siyang kapalit ko. Ililipat ko rin sa kanya nang maayos ang mga naiwanan kong gawain. Tinitiyak kong mauunawaan ako ng aking tiyahin.

- B.
1. b
 2. e
 3. a
 4. c
 5. d

C. Aralin 2

Subukan Natin Ito (pahina 18)

Ang mga sagot mo ay maaaring maging pareho nito:

1. Mahalagang tapusin ang gawain sa kabila ng kahirapan at kaabalahan dahil may mga taong umaasa sa iyong matapos mo ang gawain.
2. Sakaling hindi mo matatapos ang gawain dahil sa mga di-inaasahang pangyayari, maghanap ng makapapalit sa iyo na tiyak mong maayos din magtrabaho upang ang mga taong umaasa sa gawain mo ay hindi maapektuhan.

Magbalik-aral Tayo (pahina 21)

Ang mga sagot mo ay maaaring maging pareho nito.

1. Ang ilan sa mga aksidenteng maaaring maiwasan sa pamamagitan nang pagsunod sa mga batas-trapiko ay ang sumusunod (maaaring may iba ka pang nailista na wala rito, ipakita mo ito sa inyong *Instructional Manager*):

Masagasaan ng humahagibis na sasakyan; bumangga sa isang sasakyan; mahulog sa bangin, mahulog sa malalim na hukay, matabunan ng gumuguhong lupa.
2. May mga palatandaan sa trapiko na kailangang sundin tulad ng: “No U-Turn,” “No Overtaking,” “No Passing Through Shoulder,” “No Jaywalking,” at “Road Slippery When Wet.” Kailangan ding sundin ang mga pulang ilaw na ang ibig sabihin ay pagtigil, ang berdeng ilaw na ang ibig sabihin ay tuloy ang andar, at mga iba pang mga palatandaan.
3. Kailangang sundin mo ang mga batas-trapiko kahit na walang nakabantay na pulis o tagapamahala ng trapiko sapagkat gusto mong umiwas sa aksidente, tumulong sa pagpanatili ng kapayapaan, at hindi maging dahilan ng pagka-aksidente ng ibang tao.

Subukan Natin Ito (pahina 23)

1. Malalayo ka sa pagkabundol ng sasakyan kung hindi ka tatawid habang ang ilaw para sa mga “pedestrian” ay pula pa.
2. Habang nagmamaneho ng sasakyan, iwasan mo ang pagkabangga sa isang sasakyan, pagkabundol ng taong tumatawid, pagkahulog sa bangin, maging biktima ng pagguho, o pagkahulog sa malaking butas.
3. Kung sakaling ikaw ay nakaistambay lamang, hindi ka mabubundol ng sasakyan kung lahat ng mga drayber ay sumusunod sa mga

palatandaan ng mga trapiko, tulad ng “No Overtaking,” “No U-Turn,” “Slow Down, Humps Ahead,” at marami pang iba.

Pag-aralan at Suriin Natin Ito (pahina 24)

1. ✗	6. ✗
2. ✓	7. ✓
3. ✓	8. ✓
4. ✓	9. ✓
5. ✗	10. ✓

Alamin Natin ang Iyong mga Natutuhan (pahina 26)

Ang mga halimbawang ibinigay ay maaaring pareho ng mga sagot mo. Ipakita ang iyong mga sagot sa iyong *Instructional Manager* para malaman mo kung ang mga ginawa mo ay tama.

Mahalaga na maipakita natin ang ating pag-aalala at paggalang sa ibang tao sa pamamagitan ng:

1. pagtapos sa mga gawaing nasimulan na sa kabila ng personal na paghihirap at kaabalahan dahil maraming mga tao ang umaasa sa iyong matatapos na gawain o serbisyo. Halimbawa, ginagawa mo ang listahan ng pasweldo ng mga empleyado sa iba't ibang departamento ng inyong opisina. Kailangan mong tapusin ang iyong ginagawa kung kinakailangan ay mag-obertaym ka at umuwi nang gabi dahil ang mga tao'y kailangang makasweldo, lalung-lalo na kung sila ay arawan o lingguhan ang sahod.
2. pagsunod sa mga batas-trapiko kahit na walang pulis na nakabantay. Bilang isang iniyembro ng pamayanan, kinakailangan ding makatulong ka sa pagpapanatili ng kapayapaan at kaayusan sa mga daanan nito. Ang paglabag sa mga batas-trapiko ay maaaring makapagdulot ng aksidente. Halimbawa, nagmamaneho ka ng traysikel. Nabasa mo ang babala na madulas ang daan dahil sa basa ito at ang ibig sabihin ay kailangang dahan-dahan lamang ang iyong pagmamaneho. Sa halip, pinabilisan mo pang lalo ang iyong traysikel. Nawalan ka ng kontrol sa iyong sasakyan at muntik mo nang mabunggo ang isang bahay nang ikabig mo ang traysikel sa kanan.
3. pagpapatupad ng mga alituntunin sa pamayanan, maging lokal at nasyonal man sapagkat sa pakikibahagi mong ito, nakagagawa ka ng kabutihan para sa sambayanang Pilipino. Halimbawa, ang batas ay nagsasaad na bawal ang paggamit ng dinamita sa pangingisda. Ang dinamita ay nakapapatay hindi lamang ng mga isda kundi pati na rin ng ibang buhay-dagat tulad ng mga koraless. Kung ipagpapatuloy mo

ang paglabag sa batas, mauwi sa kawalan ng pagkukunan ng mga pagkain ang mga tao dahil namamatay ang lahat ng buhay-dagat at nagiging marumi pa ang dagat.

C. Anu-ano ang mga Natutuhan Mo? (pahina 28)

1. (b) ay tama. Ang taong responsable ay palagiang ginagawa ang tama kahit walang nakabantay.

(a) ay mali. Ang mga taong responsible ay hindi gumagawa ng tama kung may nakabantay lamang. Naniniwala sila sa tamang paggawa, kahit na walang nakabantay sa kanila.

(c) ay mali. Ang mga taong responsible ay hindi nag-iisip na palagi silang tama. Subalit naniniwala sila sa paggawa ng tama.

(d) ay mali. Ang mga taong responsable ay ginagawa ang kanilang mga gawain sa pinakamaayos na kanilang makakaya.
2. (a) ay tama. Ang pagkaroon ng paggalang sa kapwa ay nangangahulugan ng pagtanggap sa kanya sa kabila ng pagkakaiba niya sa iyo.

(b) ay mali. Ang paggalang ay hindi lamang sa sarili kundi pati na rin sa iyong kapwa.

(c) ay mali. Hindi mo iginagalang ang mga taong masama. Hindi sila karapat-dapat na igalang.

(d) ay mali. Hindi mo igagalang ang mga taong may masamang ginagawa sa ibang tao. Ang mga mababait lamang na tao ang dapat igalang.
3. (c) ang tama. Ang pakikiramay ay nangangahulugan ng pagdamay sa damdamin o interes ng ibang tao. Ito ay ang pagsisikap na isaalang-alang ang pananaw ng ibang tao.

(a) ay mali. Ang pagbabahagi mo ng iyong pagkain sa ibang tao ay nagpapahiwatig na hindi ka maramot. Ito'y nangangahulugan rin na nakikiramay ka sa ibang tao subalit hindi ito ang tunay na kahulugan ng pagbibigay ng simpatiya.

(b) ay mali. Ang pagbibigay ng simpatiya ay hindi rin nangangahulugan na patitirahin mo sila sa iyong bahay. Ang ibig sabihin nito ay ang pagpapakita na nararamdaman mo rin ang kanilang dinaramdam.

(d) ay mali. Ang pagbibigay ng simpatiya ay nangangahulugan ng pakikibahagi sa kanilang dinaramdam at hindi ang pakikibahagi ng iyong mga ari-arian o kagamitan.

4. (a) ay tama. Ang ibig sabihin nito ay ang paninindigan mo sa iyong paniniwala o prinsipyo at handa mong ipaglaban kung ano ang tama. Kasama na rito ang pagkakaroon ng pisikal, intelektwal at moral na katapangan.
- (b) ay mali. Ang manindigan ay hindi nangangahulugang aawayin mo ang iyong katunggali bawat panahon na galit ka sa kanya. Ang ibig sabihin nito ay ang ipaglalaman mo kung ano ang tama.
- (c) ay mali. Ang pagpipilit na gawin mo ang gusto mo, kahit na ito'y mali, ay hindi tamang paraan para manindigan.
- (d) ay mali. Ang pagtayo nang matuwid ay masyadong literal. Ang manindigan ay nangangahulugang ipaglalaman mo kung ano ang tama at mabuti.
5. (b) ay tama. Ang pagsasabi ng totoo at hindi paglinlang sa ibang tao ay katapatan.
- (a) ay mali. Ang pagsisinungaling upang pagtakpan nang bahagya ang katotohanan para hindi ka makasakit ay mali pa rin dahil ito'y pagsisinungaling pa rin at hindi katapatan.
- (c) ay mali. Ang katapatan ay ngangangahulugang ibabase mo ang iyong desisyon ayon sa katotohanan at hindi sa mga sariling palagay o masamang palagay. Samakatuwid, kailangang malaman mo muna kung ano ang katotohanan bago mo ipagsabi ito sa ibang mga tao.
- (d) ay mali. Ang katotohanan ay maaaring ngang makasakit pero ito ang kahulugan ng pagiging tapat. Ang katapatan ay ang pagsasabi ng katotohanan at hindi ang linlangin ang mga tao.
6. (d) ay tama. Ang pagtitimpi sa sarili ay ang pagsasagawa kung ano ang tama at ang kakayahang maiwasan ang tuksong gumawa ng kasalanan o hindi tama.
- (a) ay mali. Ang pagkain ng masasarap na pagkain ay hindi naman masamang gawain palagi.
- (b) ay mali. Hindi mo dapat tanggiin ang paggawa ng tama. Ito ang dapat mong gawin palagi.
- (c) ay mali. Ang may pagtitimpi sa sarili ay hindi nangangahulugan ng paggawa ng desisyon.
7. (c) ay tama. Ang mga taong may paggalang sa sarili ay ipinagmamalaki ang kanilang sarili dahil sa paggawa ng tama at pagkaroon nila ng mga papuri dahil sa kanilang mga tamang gawain. Sa minsang makagawa sila ng kasalanan, nawawalan sila ng paggalang sa kanilang sarili.

- (a) ay mali. Ang mga taong may paggalang sa sarili ay hindi nang-aapi ng kanilang kapwa makuha lamang ang kanilang ninanais.
- (b) ay mali. Ang mga taong may paggalang sa sarili ay hindi kumukuha ng pera sa ibang tao. Ginagawa nila ang tama nang walang kabayaran.
- (d) ay mali. Ang mga taong may paggalang sa sarili ay hindi nagpapagamit sa ibang tao, hindi rin nagpapamanipula at hindi rin nagpapaabuso.
8. **(d)** ay tama. Naipakikita mo ang iyong pag-aalala at paggalang sa ibang tao sa pamamagitan ng pagtupad ng mga alituntunin sa pamayanan, maging sa lokal at nasyonal.
- (a), (b), at (c) ay mali. Ang pagpapakita ng pag-aalala at paggalang sa kapwa ay walang kinalaman sa araw tulad ng pista opisyal, paglilinis sa bahay, o ang paggawa kung ano ang ginagawa ng ibang tao sa pamayanan.
9. **(b)** ay tama. Ang pagtapos sa gawain sa kabila ng personal na paghihirap at kaabalahan ay nangangahulugan na nag-aalala ka sa damdamin, panahon at paghihirap ng ibang tao.
- (a) ay mali. Ang pagbibigay ng kaginhawahan sa ibang tao kung sila ay may suliranin ay ang pagsimpatiya sa kanila.
- (c) ay mali. Ang pagsasawalang-bahala sa damdamin, panahon at paghihirap ng ibang tao ay gawain ng isang iresponsableng tao. Hindi mo ipinapakita ang iyong pag-aalala at paggalang sa kanila kung gagawin mo ito.
- (d) ay mali. Ang pag-iwas sa mga taong may atraso ka ay hindi gawain ng isang responsableng tao. Hindi mo ipinapakita ang iyong pag-aalala at paggalang kung gagawin mo ito.
10. **(a)** ay tama. Masisira ang maayos na daloy ng trapiko kung hindi mo susundin ang mga batas-trapiko, kaya naipakikita mo ang iyong pag-aalala at paggalang sa iyong kapwa kung susundin mo ang mga batas-trapiko.
- (b) ay mali. Kung susundin mo ang mga batas-trapiko, hindi ka dapat matakot na parusahan ng mga pulis o tagapamahala ng trapiko.
- (c) ay mali. Kailangang ipakita mo ang iyong pag-aalala at paggalang sa iyong kapwa kahit na hindi sinabi ito ng iyong nanay.
- (d) ay mali. Hindi ka magbabayad ng malaking multa at hindi ka ikukulong kung ipinapakita mo lamang ang iyong pag-aalala at paggalang sa iyong kapwa sa pamamagitan ng pagsunod sa mga batas-trapiko kahit na walang nakabantay na pulis.

Talahuluganan

Kautusan Mga batas na itinalaga ng pamahalaang nasyonal o lokal

Paggalang Ang pagbibigay ng pantay na pagtingin o paglingap sa lahat ng tao anuman ang kanyang katayuan sa buhay o lipunan

Pagsusunog ng bangkay Ang proseso kung saan ang katawan ng patay na tao ay sinusunog hanggang maging abo

Pananagutan Isang obligasyon o kusang pagtanggap sa responsibilidad ng sariling gawain

Responsibilidad Ang pagkaroon ng moral, legal at pangkaisipang pananagutan sa mga sarili mong gawain

Simpatiya Ang pakikibahagi sa damdamin o interes ng ibang tao

Mga Sanggunian

Brown, Susan. 1999. "The Significance of Needs For the Development of Responsibility in Learning." *The Weaver: A Forum for New Ideas in Education*, no. 3, ISSN 1329-881X. <<http://www.latrobe.edu.au/www/graded/SBed3.html>>. October 15, 2000, date accessed.

Goodrich, Mary, LCSW. Spring 1999. *Raising Responsible Children*, A Ladue District Council Family Life Committee Newsletter. <<http://www.ladue.k12.mo.us/DistrictCouncil/library/family1.html>>. October 15, 2000, date accessed.

Rebarber, Theodor, ed., *Helping Your Child Learn Responsible Behavior With Activities for Children*, KidSource Online. <<http://www.kidsource.com/kidsource/content/behavior.html>>. October 15, 2000, date accessed.

The Things That Make a Man. www.seansellers.com

Positive Parenting <http://www.extension.umn.edu/distribution/familydevelopment/components/6961_10.htm>